

pestprotocol

Pesten is het systematisch kwetsen van een persoon gedurende een langere tijd, door één of meerdere personen. Dit kan psychische (vernederen, negeren) en/of fysieke (slaan, schoppen) mishandeling betreffen. De pester oefent macht uit op het gepeste kind en deze ziet geen mogelijkheid om zichzelf te verweren.

Bij plagen is dit niet het geval. Het gaat daarbij om een incident waarbij de machtsverhouding weinig van elkaar verschilt. Het plagen kan ook als niet leuk ervaren worden, maar is niet echt bedreigend. Kinderen leren door elkaar te plagen met conflicten om te gaan en dit stimuleert het relativeringsvermogen en de weerbaarheid.

Om voor alle betrokkenen een duidelijke leidraad te hebben waarmee pesten kan worden voorkomen of een stappenplan te hebben wanneer pesten in een groep de kop opsteekt is dit protocol geschreven. U leest de definitie van pesten met daarop volgend wat wij preventief doen om pestgedrag te voorkomen. Hierna wordt verteld wat onze aanpak is wanneer pestgedrag op school aan de orde is. Tot slot leest u in de bijlage de theorie die aan dit protocol ten grondslag ligt en worden er voorbeelden gegeven hoe het gepeste kind, de pester en de zwijgende middengroep kunnen worden begeleid en hoe de ouders van de kinderen kunnen worden geadviseerd.

- Dit protocol maakt deel uit van het veiligheidsplan van de rk Prins Willem Alexanderschool (RKPWA).
 - Dit protocol stemt overeen met de gedragscode van Stichting Catent.¹
 - Dit protocol wordt iedere twee jaar doorgenomen door leerkrachten en MR. Het wordt aangepast waar nodig.
-

Pesten komt helaas op iedere school voor. Gezien de negatieve consequenties voor alle partijen, is het een probleem dat wij onder ogen zien en serieus willen aanpakken. Het hebben van een pestprotocol geeft beleid aan dat wij volgen. Het is echter geen garantie dat het pesten niet meer voorkomt. Binnen onze onderwijsvisie leren kinderen om goed met elkaar om te gaan, ook in de hiervoor genoemde situatie. Gezien het feit dat pesten in alle leeftijden en maatschappelijke situaties voorkomt is het een belangrijke levensles voor kinderen om te ervaren dat zij, door gezamenlijk in te grijpen binnen een negatieve situatie, deze kunnen omzetten naar een positieve.

Daar zijn wel enkele voorwaarden aan verbonden:

1. We zien pesten als probleem van alle direct betrokken partijen: kinderen, (zwijgende groep, gepeste kinderen en pesters) leerkrachten en ouders/ verzorgers (hierna genoemd ouders)
2. We willen als school de pestproblemen proberen te voorkomen. Los van het feit of pesten wel of niet aan de orde is, willen we het onderwerp pesten met de kinderen bespreekbaar maken, waarbij álle rollen van de partijen belicht worden.
3. Als pesten plaatsvindt is het belangrijk dat de leerkrachten, in samenwerking met ouders, dit signaleren en duidelijk stelling nemen. Deze voorbeeldrol '*modelling*' is cruciaal voor alle partijen die er mee te maken hebben.

¹ **Catent**, Stichting voor onderwijs en begeleiding, is het bevoegd gezag van 35 scholen voor basisonderwijs, waar de RKPWA deel van uitmaakt

4. Wanneer blijkt dat alle inspanningen niet het gewenste resultaat hebben opgeleverd, willen we een directe aanpak toepassen.
5. Wij vinden het belangrijk dat ouders en kinderen hun verhaal eerst bij de leerkracht leggen, dat is de kortste weg. Komen zij er samen niet uit dan is de volgende stap de vertrouwenspersoon². Deze kan deskundigen raadplegen, inzetten en eventueel het bevoegd gezag adviseren.

Om de sociale ontwikkeling van de kinderen in beeld te krijgen wordt er gebruik gemaakt van SCOL (Sociale Competentielijst Leerlingen) De leerkrachten vullen deze lijst twee keer per jaar in. Naar aanleiding van observaties van de leerkrachten of de uitslag van de SCOL wordt er een plan van aanpak gemaakt op een specifieke groep.

Op onze school werken we met de methodieken *Leefstijl* en *Kinderen en hun Sociale Talenten*. Wekelijks worden deze ingezet om over allerlei situaties groepsgesprekken te hebben. Ook actuele gebeurtenissen die via het nieuws binnenkomen zijn een prima aanleiding om een gesprek in de groep te voeren. Het voorkomen van pestgedrag is hiervan het uitgangspunt. Het is een goede manier voor de kinderen om zich in te leven in de rollen van de verschillende partijen, ook al is er in de groep geen sprake van pestgedrag.

Mocht het hebben van groepsgesprekken en het hebben van inzicht in de psychologische mechanismen welke in de achtergrondinformatie wordt uitgelegd³ niet leiden tot het stoppen van het pestgedrag in de school dan zullen er volgens afspraak een aantal stappen worden genomen.

De aanpak van pestgedrag⁴

Als algemene regel geldt: Doe niets bij een ander kind, wat je zelf ook niet prettig vindt.

Door als groep aan het begin van het schooljaar gezamenlijk regels te bedenken die door de gehele groep worden onderschreven en waar men elkaar op aan durft te spreken is het mogelijk om pestgedrag in de kiem te smoren. Het is wel belangrijk om deze regels regelmatig te herhalen. Een belangrijke stelregel is tevens dat het inschakelen van de leerkracht niet wordt opgevat als klikken. Klikken doe je om te zorgen dat een ander gecorrigeerd wordt, maar ...

- ... als je ruzie hebt met een ander of je wordt gepest en je komt er zelf niet uit, dan mag je hulp aan de leerkracht vragen, dit is geen klikken
- ... als je ziet dat een ander kind in gevaar is, ruzie heeft of wordt gepest dan heb je de verantwoordelijkheid om dat bij de leerkracht te melden. Alle kinderen zijn immers verantwoordelijk voor de veiligheid en de goede sfeer in de groep en op school

School en gezin halen voordeel uit een goede samenwerking en communicatie. Dit neemt niet weg dat iedere partij moet waken over haar eigen grenzen. Het is niet de bedoeling dat ouders naar school komen om eigenhandig een probleem voor hun kind op te komen lossen. Bij problemen in het algemeen en dus ook bij pesten zullen de directie en de leerkrachten hun verantwoordelijkheid nemen en, indien nodig, overleg voeren met de ouders. De inbreng van ouders blijft bij voorkeur beperkt tot het aanreiken van informatie, tot het geven van suggesties en tot het ondersteunen van de aanpak van school.

² De vertrouwenspersoon is te vinden in het informatiekatern/ schoolgids

³ Zie achtergrondinformatie

⁴ Deze aanpak kan ook worden ingezet wanneer er ruzies tussen kinderen zijn ontstaan

Stap 1:

Kinderen proberen door met elkaar te praten er eerst zelf (samen) uit te komen.

Stap 2:

Op het moment dat een van de kinderen er niet uitkomt, heeft deze het recht én de plicht om het probleem aan de juf of meester voor te leggen.

Stap 3:

De leerkracht brengt beide partijen bij elkaar voor een verhelderingsgesprek en probeert samen met de kinderen de pesterijen op te lossen en (nieuwe) afspraken te maken. Bij herhaling van de pesterijen volgen er sancties, deze zijn door de leerkracht te bepalen. Er kan gedacht worden aan een opstel schrijven over pesten of er een spreekbeurt over houden. Belangrijk is het bevorderen van de bewustwording van de invloed van het pestgedrag op de ander. Vaak zijn de pesters zich niet bewust van de impact die hun gedrag op het welbevinden van de ander heeft. Vragen die gesteld kunnen worden zijn:

- Hoe denk jij dat de ander zich voelt als jij zo tegen hem/haar doet?
- Hoe zou jij je zelf voelen als iemand zo tegen jou zou doen?
- Hoe zou jij het vinden als je in de pauze niemand had om mee te spelen?
- Hoe denk jij dat het is om elke keer met een scheldwoord aangesproken te worden?
- Wat zou jij doen als je die ander was?
- Hoe zou jij het dan oplossen?
- Wat vind je dat jij zelf kan doen om het minder te maken?
- Wat zou de ander kunnen doen om het minder te maken?

Gemaakte afspraken worden op papier gezet om ze vervolgens gezamenlijk met de kinderen te evalueren. Ouders/ verzorgers worden op de hoogte gebracht van de situatie.

Ook zal de pester zich moeten melden bij de directie voor een aantekening op het incidentenregistratieformulier. Deze registratie heeft als doel om inzichtelijk te maken in welke mate en in welke periodes het pestgedrag (bij deze persoon) waarneembaar is.

Stap 4:

Bij herhaaldelijk pestgedrag door een kind neemt de leerkracht duidelijk stelling en houdt een gesprek, waarbij ouders/ verzorgers ook aanwezig zijn. De leerkracht biedt altijd hulp aan de gepeste en begeleidt de pester, dit vindt plaats in overleg met de ouders en/ of externe deskundigen.

Afhankelijk van hoelang het kind door blijft gaan met zijn/ haar gedrag en geen verbetering toont, zal dit bepaalde consequenties inhouden voor het desbetreffende kind. In het leerlingendossier van beide partijen worden aantekeningen gemaakt. Bij aanhoudend pestgedrag kan deskundige hulp worden ingeschakeld zoals School Maatschappelijk Werk of het Centrum voor Jeugd en Gezin.

In extreme gevallen kan een leerling geschorst of verwijderd worden, zie voor deze stappen het schoolveiligheidsplan.

Mochten zich onvoorziene problemen voordoen bij het toepassen van het bovenstaande protocol of onvoldoende resultaat bereikt worden, dan zal advies bij derden worden ingewonnen. Dit kan zijn bij:

- het Centrum voor Jeugd en Gezin
- School Maatschappelijk Werk
- De SchoolAdviesCommissie (SAC)
- een kinderpsycholoog
- andere basisscholen
- andere instanties of personen die op grond van hun professie of ervaringen raad kunnen geven

Bijlage; theorie en begeleidingsadviezen

Pesten is een universeel en complex probleem. Volgens onderzoek (Swearer e.a., 2010) is op de basisschool circa 15% van de kinderen er slachtoffer van. Pesten heeft tal van negatieve consequenties. Slachtoffers kunnen last hebben van psychische klachten, zoals gevoelens van eenzaamheid, gebrek aan zelfwaardering, geen vertrouwen hebben in anderen of depressiviteit. Niet alleen de slachtoffers ondervinden, soms blijvende, problemen, ook pesters lopen het risico in hun ontwikkeling slechter af te zijn. Pesters leren niet met overleg of met begrip voor anderen iets te bereiken en blijven vaak onaangepast gedrag vertonen. Klasgenoten die niet direct bij het pesten betrokken zijn, ondervinden vaak ook hinder van ernstige pesterijen. Ze voelen zich vaak minder veilig en zijn bang om het volgende slachtoffer te worden.

Door het onderwerp regelmatig in de groep te bespreken en daarbij de nadruk te leggen op de rol van groep als geheel kun je kinderen leren om gezamenlijk op te treden tegen pesters en leer je hen ook dat iedereen verantwoordelijk is voor een prettig groeps- en schoolklimaat. Niemand vraagt om slachtoffer te zijn of te worden van het pestgedrag van een ander.

Signalen van pesterijen kunnen o.a. zijn:

- Altijd een bijnaam, nooit bij de eigen naam noemen
- Zogenaamde 'leuke' opmerkingen maken over een klasgenoot
- Een klasgenoot voortdurend ergens de schuld van geven
- Briefjes doorgeven
- Beledigen
- Opmerkingen maken over de kleding
- Isoleren en negeren
- Buiten schooltijd opwachten
- Op weg naar huis achterna rijden
- Naar het huis van het betreffende kind gaan
- Slaan of schoppen
- Kwetsende taal gebruiken
- Bezittingen afpakken of stukmaken
- Schelden of schreeuwen
- Pesten via digitale media⁵

Ook minder directe signalen kunnen op pesten duiden:

- Vaak alleen staan in de pauze, of in de buurt van de leerkrachten blijven
- Vaak alleen met jongere kinderen spelen
- Niet naar buiten willen als het pauze is
- Niet meer naar school willen of ziekte fingeren
- Niet (meer) worden uitgenodigd door andere kinderen
- Andere kinderen reageren negatief op een idee of een fout van het betreffende kind

Deze signalen kunnen echter ook voorkomen bij andere problemen. Het is dus zaak goed uit te zoeken waar de basis van deze signalen ligt. Voorgaande lijst kan nog verder worden uitgebreid. Leerkrachten en ouders hebben dus als taak om alert te zijn op de manier waarop kinderen met

⁵ Zie mediaprotocol

elkaar omgaan en dienen duidelijk stelling te nemen wanneer bepaalde gedragingen hun norm overschrijden.

'Bij pesten is sprake van vijf partijen. De zwijgende middengroep bestaat uit vijf subgroepen:

- de leerlingen die met de pester mee pesten, omdat ze bang voor hem/haar zijn,
- de leerlingen die mee pesten, omdat ze er beter van (denken te) worden,
- de leerlingen die niet mee pesten, maar ook niets doen om een einde te maken aan het pestgedrag
- de enkeling die niet ziet dat er in de klas wordt gepest,
- de enkeling met een hoge sociale status in de groep die het af en toe voor het slachtoffer opneemt.

De andere partijen in het schema zijn de pester (de kruisjes aan de bovenkant), de leerkracht (de pijl van boven naar beneden), ouder (de pijl van onder naar boven) en de gepeste leerling (de kruisjes aan de onderkant).

Psychologische mechanismen

Naast de vijf partijen is er ook sprake van in ieder geval drie psychologische mechanismen: de samenzwering om te zwijgen, het omstanderdilemma en de neiging van de omstanders om het slachtoffer van pesten (een gedeelte van) de schuld te geven, *blaming the victim* genoemd.

De samenzwering om te zwijgen

Dit is een term afkomstig uit de literatuur over kindermishandeling en heeft te maken met het 'klokkenluiderprobleem'. Iedereen of bijna iedereen in de groep weet dat er gepest wordt; toch durven leerlingen het niet naar buiten te brengen, uit angst om voor verklikker te worden aangezien. De enige manier om dit mechanisme te doorbreken is de regel: je mag nergens over klikken, maar als de regels die jullie met elkaar hebben afgesproken, worden overtreden, heeft iedereen het recht en de plicht dit aan elkaar, de leerkracht en de ouders te vertellen en dat noemen we geen klikken.

Dit consequent aan de orde brengen en de leerlingen vragen of hen iets dwarszit wat zij graag aan anderen zouden willen vertellen is een te leren vaardigheid waarmee men al bij jonge kinderen kan beginnen.

Het omstanderdilemma

Voorbeelden van dit mechanisme is de verantwoordelijkheidsverwarring als een groep mensen wordt geconfronteerd met een vorm van geweld. Een oplossing voor dit dilemma is: beleid maken waarin duidelijk wordt gemaakt dat eenieder binnen school verantwoordelijk wordt of is voor elkaars psychosociale veiligheid, wat inhoudt dat, als iemand iets dwars zit hij of zij dat niet alleen kenbaar mag, maar ook móet, maken.

Blaming the victim

Dit mechanisme heeft te maken met ons geloof in de rechtvaardige wereld (Beijk, 1986). Een van de schema's waarmee we werken, is de gedachte dat als je goed werkt je hiervoor later ook beloond zal worden. Als men nu iemand kent die goed doet, maar niet wordt beloond – hij of zij

wordt gepest op school of het werk – dan betekent dit een aanval op ons geloof in de rechtvaardige wereld. Deze aanval lossen wij op door het slachtoffer van welke vorm van geweld dan ook (een gedeelte van) de schuld te geven.

Begeleiding van de diverse partijen

Het belangrijkste advies dat kan worden gegeven is het volgende: Praat met alle partijen over wat er gaande is. Zowel een kind dat gepest wordt als de pester zal niet graag over zijn gevoel praten. Het kan dus lastig zijn om het gesprek hierover op gang te krijgen.

Hieronder worden suggesties gegeven voor de begeleiding van kinderen en ouders:

Begeleiding van een kind dat gepest wordt:

- luister naar het kind en neem zijn/ haar probleem serieus
- overleg met het kind over mogelijke oplossingen
- werk samen met het kind aan deze oplossingen
- spreek met de ouders van het gepeste kind
- maak afspraken over de aanpak met ouders en kind

Begeleiding van een kind dat pest/ de meelopers:

Oorzaken van pestgedrag zijn soms te vinden in een problematische thuissituatie, een voortdurend gevoel van anonimiteit, voortdurend in een niet-passende rol worden gedrukt, competitief gedrag, de strijd om macht in de klas of in de buurt.

- bespreek met het kind welk effect zijn/haar gedrag heeft op anderen
- help het kind om op een positieve manier relaties te onderhouden met anderen
- help het kind om zich aan regels en afspraken te houden
- spreek met de ouders van de pester, is er een oorzaak te vinden voor dit gedrag
- deskundige hulp inschakelen, bijvoorbeeld een sociale vaardigheidstraining, Schoolmaatschappelijk werk of Centrum voor Jeugd en Gezin

Hulp bieden aan de zwijgende middengroep:

- gesprek over pesten en de rol van deze groep/ de vijf subgroepen
- overleg over mogelijke oplossingen en hun rol hierin
- samen werken aan oplossingen met voor deze groep een actieve rol

Adviezen aan ouders van gepeste kinderen:

- blijf in gesprek met uw kind en maak duidelijk dat hij/ zij op uw hulp kan rekenen
- meld het probleem bij de groepsleerkracht
- als het probleem zich niet op school voordoet maar op een andere plek neem dan contact op met de ouders van de pester(s) om het probleem bespreekbaar te maken
- bedenk samen met uw kind een plan van aanpak dat past bij de aanpak van school

- probeer het zelfrespect van het kind te vergroten door complimenten te geven, deze complimenten dienen wel gemeend te zijn
- geef zelf het goede voorbeeld
- stimuleer uw kind tot het beoefenen van sport
- werk samen met school, maar houd de grenzen van uzelf en van school in de gaten. Uw inbreng is het aanleveren van informatie, het geven van suggesties en het ondersteunen van de aanpak van school

Adviezen aan ouders van kinderen die pesten:

- neem het probleem serieus
- meld het probleem bij de groepsleerkracht
- raak niet in paniek, ieder kind kan een pester worden
- probeer achter de mogelijke oorzaak te komen
- maak uw kind gevoelig voor wat het een ander aandoet
- besteed extra aandacht aan uw kind
- stimuleer uw kind tot het beoefenen van sport (judo is een goede sport, mits goed onderwezen, het geeft nl duidelijke grenzen aan)
- geef zelf het goede voorbeeld
- corrigeer ongewenst gedrag en benoem/ beloon goed gedrag
- maak uw kind duidelijk dat u achter het beleid van school staat

Adviezen aan alle ouders:

- neem ouders van gepeste kinderen serieus
- meld wangedrag van anderen rondom school bij de groepsleerkracht of bij de directie
- stimuleer uw kind om op een vriendelijke manier met anderen om te gaan
- corrigeer ongewenst gedrag en benoem/ beloon goed gedrag
- geef zelf het goede voorbeeld
- leer uw kind om voor anderen op te komen
- leer uw kind om voor zichzelf op te komen op een niet gewelddadige manier.